
Sprawozdania z podróży naukowych

Biuletyn Polonistyczny 23/4 (78), 127-136

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA Z PODROZY NAUKOWYCH

Sprawozdanie z pobytu naukowego w Paryżu
(2 października — 22 grudnia 1978)

W wymienionym okresie przebywałam w Paryżu pod opieką École des Hautes Études en Sciences Sociales. Celem pobytu było zbieranie materiałów do przygotowywanego kolejnego tomu "Kroniki życia i twórczości Adama Mickiewicza", obejmującego lata 1829-1832. Pracowałam przede wszystkim w Bibliotece Polskiej i w Bibliothèque Nationale.

W Bibliotece Polskiej przeglądałam głównie zbiory rękopiśmienne Muzeum Mickiewicza, interesując się korespondencją, pamiętnikami i sztambuchami, a także książkami będącymi niegdyś własnością poety. Niestety, dawny księgozbiór Mickiewicza jest prawie zupełnie zniszczony - udało mi się obejrzeć zaledwie jego szczątki. Badając dostępne sztambuchy, ustaliłam m.in. adresata odnalezionego przedtem w Jenie nie znanego dotąd liściku Mickiewicza, a także okoliczności, w jakich został on napisany. Była to kartka do Fryderyka Chopina z 1834 r., dotycząca wypożyczonego przez Chopina sztambucha muzycznego Marii Szymanowskiej. Wyjaśniły się też okoliczności powstania skomponowanego w 1834 r. "Mazurka" Chopina dla Celinie Mickiewiczowej¹.

Kierownictwo Biblioteki Polskiej umożliwiło mi sporządzenie ok. 200 odbitek kserograficznych interesujących mnie rękopisów, głównie listów do Mickiewicza, zapisków Odyńca, paszportu Mickiewicza z 1831 r. i in.

Jednym z głównych celów moich poszukiwań archiwalnych było odnalezienie śladów krótkiego pobytu Mickiewicza w Paryżu latem 1831 r. Jestem pewna, że w archiwaliach Biblioteki Polskiej po-

winni się znajdować materiały dotyczące ówczesnej działalności Leonarda Choźki, polskiej Legacji itd., brak jednak szczególnie opracowanego inwentarza, przewodnika po częściowo nie skatalogowanych jeszcze zbiorach, utrudnił mi tę pracę, która wymagać będzie ponownego wyjazdu do Paryża.

Drugą instytucją, w której prowadziłam badania, była Bibliothèque Nationale. Usiłowałam tam przejrzeć czasopisma francuskie z okresu powstania listopadowego, przede wszystkim "L'Avenir". Z czasopism tych można, niestety, korzystać wyłącznie przy pomocy mikrofilmów, co przy tego rodzaju poszukiwaniach jest ogromnie trudne. Z częściowo wyszukanych materiałów sporządziłam odbitki kserograficzne.

Przejrzałam też francuskie bibliografie literackie, wszystkie wydania korespondencji Lamennais'go i Montalemberta, a także najnowsze monografie dotyczące obu tych postaci. Staralam się nadto dotrzeć do nie publikowanych dzienników Montalemberta z okresu jego pierwszych kontaktów z Mickiewiczem, nie zdołałam jednakże uzyskać informacji, gdzie te archiwalia obecnie się znajdują. Nie udało mi się też ze względu na brak czasu dotrzeć do archiwum rodzinnego Montalemberta w La Roche en Brenil.

W czasie pobytu w Paryżu uczestniczyłam też w dwudniowej sesji polsko-francuskiej na temat: "La théorie de la littérature et la méthode de la recherche littéraire", zorganizowanej przez Institut National d'Études Slaves w dniach 1-2 grudnia 1978.

¹ Wyniki tych badań opublikowałam w "Życiu Literackim" 1978, nr z 13 grudnia.

Sprawozdanie z pobytu stypendialnego w Paryżu
20 października 1979 — 20 marca 1980

Stypendium rządu francuskiego było związane z realizacją programu badawczego ważnego dla ukończenia mojej pracy doktorskiej pt. "Z problematyki snu w literaturze polskiego romantyzmu". Miejsce pobytu, Francja, uzasadnione było tym, że zagadnienie snu w literaturze i kulturze najpełniej i najszczegółowiej opracowane jest w języku francuskim, a tradycja badawcza krytyki literackiej tego kraju obejmuje liczne studia z tego zakresu, różnorodne pod względem metodologicznym. Dostępne są tu także wydawnictwa z zakresu interesujących mnie zagadnień, publikowane w innych językach.

Pobyt poświęciłam przede wszystkim na pracę w Bibliothèque Nationale. Zapoznałam się z metodologią badań snu w różnych literaturach oraz u różnych autorów. Do tej konfrontacji metodologicznych postaw posłużyły mi, m.in., następujące dzieła: J.-P. Borel, "Quelques aspects du songe dans la littérature espagnole", J.J. Cope, "The Theater and the Dream: from Metaphor to Form in Renaissance Drama", A.H.M. Kessels, "Studies on the Dream in Greek Literature", W.J. Smeed, "Jean Paul's Dreams", S. Aleksandrian, "Le surréalisme et le rêve".

Materiały dotyczące pojmowania snu w literaturze i kulturze światowej znalazłam, m.in., w książkach: M. Pongracz, J. Santner "Les rêves à travers les âges. 4000 ans d'oniromancie moderne"; D. Coxhead, S. Hiller, "Les rêves. Vision de la nuit"; J. Bérardou, "L'Univers du sommeil"; H. de Saint-Denys, "Les rêves et les moyens de les diriger", "Puissances du rêve. Textes anciens et modernes réunis et présentés par R. Caillois".

Opracowania problematyki snu w europejskiej literaturze epoki romantyzmu znalazłam w takich dziełach, jak: J. Pierrot,

"Le rêve de Milton aux Surréalistes", J. Bousquet, "Les thèmes du rêve dans la littérature romantique", "Le romantisme européen - Les portes de l'au - delà (documentation thématique)".

Istotne było dla mnie także poznanie współczesnych badań zjawiska snu w nauce, zwłaszcza w neurobiologii, oraz prób stworzenia nowych teorii snu, co umożliwiły mi prace: E. Hartmanna, "Biologie du rêve"; G. Roheima, "Les portes du rêve"; R. Dadouna, "Au-delà des portes du rêve"; S. Lupsaco, "Du rêve, de la mathématique et de la mort".

Jeden z istotnych kontekstów światopoglądowych dla problemu snu stanowi dziedzina wiedzy ezoterycznej. Tu przewodnikami moimi były m.in. wydawnictwa następujące: A. Festugière, "La révélation d'Hermès Trismégiste", M. Eliade, "Mythes, rêves et mystères", C.G. Jung, "Psychologie et alchimie".

Przeglądałam też senniki z różnych epok, sporządzane według rozmaitych kluczy interpretacyjnych, które pozwoliły mi bezpośrednio zorientować się w historii tłumaczenia snów, tworzącej tradycję dla pojmowania snu w romantyzmie, zaś liczne albumy z zakresu malarstwa ukazały mi bogactwo tematyki snu w plastyce.

Studia przeprowadzone w Bibliothèque Nationale, niezbędne dla nadania ostatecznego kształtu podjętej pracy, wzbogaciły ją materiałowo i interpretacyjnie; pomocne były zwłaszcza przy sformułowaniu pierwszych jej rozdziałów. Kontekst literatury i kultury europejskiej związanej z problematyką oniryczną pozwolił dostrzec podobne zagadnienia w polskiej literaturze romantycznej na istotnym tle porównawczym.

Prócz pracy bibliotecznej i równoległego pisania rozprawy zwiedzałam w Paryżu i poza Paryżem miejsca historyczne ważne dla kultury polskiej, związane zwłaszcza z okresem Wielkiej Emigracji. W miarę możliwości włączałam się także w życie kultural-

no-naukowe Paryża, słuchając m.in. wykładów organizowanych przez Collège de France oraz przez Ośrodek Polski na Sorbonie. Interesujące programy związane z tematyką mojej pracy znalazłam we francuskim radiu i telewizji - m.in. cykliczne audycje na temat snu w muzyce okresu romantyzmu.

Mgr Maria Piasecka

Sprawozdanie z wyjazdu służbowego do ZSRR
23 października — 18 listopada 1979

W czasie pobytu na stypendium naukowym w Związku Radzieckim pracowałam głównie w czytelniach działu informacji naukowej i bibliologii Biblioteki im. Lenina oraz w Instytucie Literatury Rosyjskiej im. Gorkiego w Moskwie. Zapoznawałam się tam z ważniejszymi pracami - dawnymi i prowadzonymi obecnie - nad mistyfikacjami literackimi. Z bogatej literatury radzieckiej dotyczącej teorii i historii mistyfikacji opracowałam książki i artykuły Lotmana, Bierkowa, Winogradowa, Biełousowa, Drjubina. Z zagadnień szczegółowych - zajmowałam się mistyfikacjami związanymi z twórczością Maksyma Gorkiego (prace Ł. Azedowskiej) oraz falsyfikatami rękopisów Gogola.

Rozpoczęłam także pracę nad badaniami dotyczącymi "Słowa o wyprawie pułku Igora". Szczególnie zajęłam się wynikami badań M.I. Spieranskiego nad falsyfikatami Bardina i Sułakadzewa z początków XIX w.

Dr Dobrosława Świerczyńska

Sprawozdanie z pobytu naukowego we Francji
13—27 marca 1980

W czasie pobytu we Francji na uniwersytetach Sorbonne Nouvelle (Paris III), Clermont-Ferrand II i Lille III wygłosiłem cykl wykładów na temat związków polsko-francuskich w dziedzinie teatru w XVIII wieku. Miały one na celu przygotowanie konferencji polsko-francuskiej, planowanej na październik 1981 r. w Karpaczu, s organizowanej przez Instytut Badań Literackich PAN, Uniwersytet Wrocławski i Sorbonę (Paris III). Głównym problemem konferencji będzie analiza dwu gatunków teatralnych: dramy i komedii XVIII w. w Polsce.

Prof. dr Mieczysław Klimowicz

Sprawozdanie z pobytu naukowego w Moskwie
7—12 kwietnia 1980

W czasie pobytu w Moskwie uczestniczyłem w naradzie roboczej grupy literaturoznawców zajmujących się tematem "Walka ideologiczna i aktualne problemy współczesnego literaturoznawstwa i estetyki", która odbyła się w Instytucie Literatury Światowej Akademii Nauk ZSRR. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami, funkcje koordynatora pełnił prof. A. Natew z Bułgarskiej Akademii Nauk. Udział w konferencji wzięli przedstawiciele Akademii Nauk z siedmiu państw socjalistycznych: Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Mongolii, Polski, Węgier i Związku Radzieckiego.

Spotkanie miało cele przede wszystkim organizacyjne: uczeni radzieccy (P.W. Pałniewski i kand. nauk fil. N.F. Rżewska) podjęli próbę analizy pola zainteresowań naukowych grupy robo-

czej i wyodrębnili problemy, wokół których ma się w przyszłości skupiać wysiłek badawczy poszczególnych instytutów. Poruszono tu m.in. sprawy metodologii badań literackich, zagadnienia aksjologii, psychoanalizy, semiotyki, strukturalizmu, historii literatury, kwestie realizmu, rewolucji społecznej i artystycznej. Wypowiedzi referentów zmierzały do stworzenia konturowej mapy, na której zaznaczano pozycje wymagające szczególnej aktywności naukowej i kolektywnych przedsięwzięć organizacyjnych. Propozycje te, ujęte ostatecznie w formie kanonu najważniejszych problemów współczesnego literaturoznawstwa, stały się przedmiotem żywej dyskusji, w której rezultacie przyjęto program badań respektujący zainteresowania i kompetencje poszczególnych instytutów i zespołów naukowych. Instytutowi Badań Literackich PAN przypadła rola koordynatora tematu "Społeczna komunikacja i literatura".

Ustalono, że każdy instytut będzie kierował jednym tematem (dokładny wykaz tematów zawiera protokół narady). Wysunięto propozycję, aby kolejne spotkania, organizowane przez poszczególne zespoły, poświęcone były prezentacji osiągnięć w zakresie badań konkretnego problemu. Całość dorobku przedstawiona zostanie w 1984 r. na spotkaniu w Sofii i otrzyma formę obszernej zbiorowej publikacji. Najbliższe kolokwium odbędzie się w 1981 r. w Berlinie. Prócz dyskusji nad szczegółowymi programami i konspektami badań uczestnicy tego kolokwium zajmą się sprawami odbioru literatury, estetyką recepcji i marksistowską teorią historii literatury. Dalsze plany przewidują spotkania: w 1982 r. - w Warszawie, w 1983 r. - w Pradze i Budapeszcie, oraz w 1984 r. - w Sofii.

Dr Krzysztof Dmitruk

Sprawozdanie z pobytu stypendialnego w Wiedniu
13—26 kwietnia 1980

Zgodnie z programem pobytu, kontynuowałem w Wiedniu poszukiwania i prace zbierackie do monografii "Lwów folklorystyczny w pierwszej połowie XIX wieku". Prace te wykonywałem w Bibliotece Narodowej, gdzie skoncentrowałem uwagę na prześledzeniu niedostępnych w Polsce tytułów bądź nawet pojedynczych numerów czasopism lwowskich z pierwszej połowy XIX w., almanachów literackich - polskich i niemieckich - z tego okresu oraz wypowiedzi na temat polskich prac folklorystycznych w prozie niemieckiej tej epoki. W ten sposób poważnie uzupełniłem posiadane dane na temat lwowskiego ruchu folklorystycznego do r. 1850.

Równocześnie miałem okazję zapoznać się z często trudnymi do osiągnięcia w kraju niemieckimi publikacjami folklorystycznymi z pierwszej połowy XIX w. oraz wypowiedziami prasowymi na ich temat.

Doc. dr hab. Ryszard Górski

Sprawozdanie z wyjazdu naukowego do ZSRR
20 maja — 2 czerwca 1980

W okresie objętym sprawozdaniem przebywaaliśmy w Leningradzie, na zaproszenie Instytutu Literatury Rosyjskiej Akademii Nauk ZSRR. Pobyt miał na celu zapoznanie się z zawartością odnalezioną w zbiorach Biblioteki Instytutu części kolekcji Ignacego Żegoty Onacewicza. W czasie pracy nad kolekcją konsultowaliśmy się z wicedyrektorem Instytutu, W. Baskakowem, i z pracownikiem tegoż Instytutu S. Nikołajewem.

Sporządziliśmy możliwie dokładny opis zachowanych materiałów kolekcji Onacewicza, ze szczególnym uwzględnieniem literatury, co pozwoli na wytypowanie pozycji interesujących Instytut Badań Literackich i umożliwi podpisanie umowy w sprawie sporządzenia odbitek kserograficznych.

Mgr Katarzyna Mroczek

Mgr Maria Zachara

Sprawozdanie z pobytu naukowego w Czechosłowacji
9—23 czerwca 1980

Przedmiotem badań, jakie przeprowadziłam w Czechosłowacji, był problem recepcji pisarstwa Aleksandra Świętochowskiego na tamtejszym terenie. Pracę rozpoczęłam od wykorzystania w Instytucie Literatury Czeskiej i Światowej (Ústav pro Českou a Světovou Literaturu) ČSAV, którego byłam gościem, kartoteki slawistycznej, zawierającej bogate materiały dotyczące pisarzy polskich: rozprawy, artykuły, informacje i przekłady ogłaszane w czasopiśmie wychodzących na terenie Czech, Moraw i Słowacji w XIX i XX w.

Następnie przeprowadziłam autopsję zebranych pozycji bibliograficznych w bibliotekach: Státní knihovna ČSR, Slovenská knihovna w Pradze oraz Státní vědecká knihovna w Brnie. Spośród 106 pozycji udało mi się sprawdzić 91. Ten pomyślny rezultat w krótkim okresie pobytu mogłam osiągnąć dzięki sprawnej i życzliwej pomocy pracowników Instytutu i bibliotek.

Ostatnim etapem badań była kwerenda rękopiśmienna dotycząca korespondencji Świętochowskiego, przeprowadzona w archiwach: Literární Archiv PNP i Archiv Ústavu Marxismu-Leninismu při ÚV

KSČ w Pradze (w związku z informacjami prasowymi o listach Świętochowskiego do T.G. Masaryka). Poszukiwania nie przyniosły pozytywnego rezultatu - oprócz znanej mi korespondencji pisarza z Edwardem Jelinkiem.

Dr Maria Brykalska

Sprawozdanie z pobytu służbowego w Budapeszcie
3—8 lipca 1980

Mój pobyt w Budapeszcie związany był z pracami redakcyjnymi nad tomem szkiców pt. "Les Lumières en Pologne et en Hongrie", który Instytut Badań Literackich PAN wydaje wspólnie z Instytutem Badań Literackich WAM. (Druku w języku francuskim podjęła się strona węgierska.) Ponieważ prace nad wymienionym tomem weszły już w fazę końcową, konieczne było bezpośrednie skontaktowanie się redaktorów publikacji i omówienie merytorycznych oraz technicznych problemów związanych z tekstami polskimi i węgierskimi, z których większość została już przełożona na język francuski.

Odbyłam więc rozmowy z redaktorami tomu ze strony węgierskiej Lajosem Hoppem i Ferencem Biro, przeczytałam około 200 str. maszynopisu (teksty autorów węgierskich) oraz omówiłam problemy związane z przekładem tych artykułów na język francuski (ustalenia terminologiczne).

Doc. dr hab. Zofia Sinkowa